

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIYTA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI

**GEOGRAFIYANI O'QITISH METODIKASI
FANINING O'QUV DASTURI
Sirti ta'lim uchun**

Bilim sohasi:	100000-Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000-Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	5111700-Boshlang'ich ta'lim

Guliston-2023

Fanmodul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
GO/MN3009	2023-2024	7-8-9	9
Fanmodul turi	Ta'lim tili	Haftadagi dars soatlari	
Ma'jburiy	O'zbek	6	
Fanning nomi	Audioriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
Geografiya o'qitish metodikasi	48	222	270

1. Fanning mazmuni:

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarining geografiya o'qitish metodikasi o'quv fanlarining mazmuni, o'qitish shakllari, metodlari, vositalari va ulardan foydalanish yullari bilan tanishtirish, bo'lg'usi geografiya o'quvchilarning ilmiy-metodik tayyorgarligini tarkib topirish va rivojlantirish, zamonaviy ta'lim vositalarini qo'llash uchun zarur bo'lgan metodik bilim, ko'nikmalarni shakllantirish yo'llariga oid bilimlar berish.

Fanning vazifasi – talabalariga geografiya o'qitish metodlari, ularning usullari, o'qitish vositalari foydalanish holda dars, darsdan tashqari ishlar, o'quv sayohati va sint dan tashqari mashg'ulotlarning ishlatilishini ko'rsatish, o'quvchilarning bilish faoliyatini tashkil etish va baholashning o'ziga xos xususiyatlarini ajratib olish, o'quvchilarning bilimlarini nazorat qilish va baholashning samarali yo'llarini qo'llash yo'llarini ilmiy bilimlar berish, ko'nikma va malakalarni hosil qilishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kirish. Geografiya o'qitish metodikasining obyekti va predmeti, maqsadi va vazifalari. Geografiya ta'limi metodikasining shakllanish va rivojlanish tarixi.

Geografiya o'qitish metodikasi fanining obyekti va predmeti. Fanning maqsadi va vazifalari. O'quv fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi.

Geografiya o'qitish metodikasi pedagogika fanlar tizimiga kiradi. Bu fan maktablarda tabiiy va iqtisodiy geografiya asoslarini o'qitish jarayonini o'rganadi. U umumiy didaktika bilan bog'langan. Didaktika – ta'limning mazmunini, o'quv jarayonini va tarbiyaning asosiy qonuniyatlarini o'rganadigan nazariy fanlar. Ammo u alohida fanlarni o'qitish bilan shug'ullanmaydi. Alohida fanlarning o'qitish metodikasi bilan maxsus pedagogika fanlari shug'ullandi.

2-mavzu. Tabiiy fanlar va geografiya ta'limi metodikasining shakllanish va rivojlanish tarixi.

Avval aytilganidek geografiya ta'limi metodikasi pedagogika fanlari tizimiga kiradi. Pedagogika fan geografiya kabi eng qadimgi fanlar qatoriga kiradi. Geografiya ta'limining rivojlanishini qisqacha qitib quyidagi bosqichlarga bo'lishimiz mumkin.

Antik davr: buyuk geografik kashfiyotlar davri, o'ra asrlar ilmiy tadqiqotlar davri.

O'rta asrlar: XIX-X asrlardagi geografiya ta'limining rivojlanishi 1880 yillarda rus-tuza maktablari ochila boshladi. 1890 yili o'rta maktabida A. Geykining "Er xususida ilmdan olingan so'zlar" nomli darsligi nashr etildi. Hattasiga geografiya adan dars soatlarning hajmi 4 soat bo'lgan.

3-mavzu. Norijida tabiiy fanlar va geografiya ta'limi

Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda tabiiy fanlar va geografiya ta'limi. Tabiiy fanlar va geografiyaning o'qitishda uzoq va yaqin xorij mamlakatlar tajribasi (Rossiya, Germaniya, AQSH, Buyuk Britaniya (Kembrijd) maktablari, Koreya Respublikasi, Singapur, Ozog'iston misolida) Xalqaro baholash tadqiqotlari (PISA, TIMSS, S.T.M.da tabiiy fanlar

va geografiya ta'limining ahamiyati.

4-mavzu: Geografiya ta'limi uyushtirishining shakllari. Geografiya ta'limida o'quv ekskursiyalari

Dars. O'quvchilarning mustaqil ishlari. Maslahatlar uyushtirish fakultativ mashg'ulotlar, ekskursiyalar. Uyg'uz vazifaning ta'limda tugan o'rni va roli. Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida dars. Atrofimizdagi olam, tabiatshunoslik va geografiya darslarining ta'limda tugan o'rni. Darsga qo'yiladigan talablar. Darsning turlari. Arslash dars. Yangi bilimlarni o'zlashtirish darsi. Ko'nikma va malakalarni hosil qilish darsi. Mustahkamlash darsi. Takrorlash darsi.

Geografiya ta'limida ekskursiyalarning o'rni va roli. Tabiatshunoslik va geografiyaga oid bilim va tushunchalarni shakllantirishda ekskursiyaning ahamiyati. Ekskursiya o'rganishga tayyorgarlik bosqichlari. O'quv va o'rganishshunoslik ekskursiyalari. Tabiiy geografik ekskursiyalar. Iqtisodiy geografik ekskursiyalar.

5-mavzu: O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini ixtisirlash va baholash

O'quvchilar bilimni baholashning zarurligi. Baholashga qo'yiladigan talablar. Baholash turlari. Formativ va summativ baholash. Baholash borasida xalqaro tajribalar.

6-mavzu: Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida tarbiya turlari

Ta'lim va tarbiyaning uyg'unligi. Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida tarbiya turlari ilmiy dunyoqarash, ekologik, estetik, ahloq-odob, vatandparvarlik, mehnat, iqtisodiy tarbiya va boshqalar.

7-mavzu: Geografiya ta'limida xarita va globuslardan foydalanish. Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida foydalaniladigan o'quv-kot'rganmali vositalar tasnifi.

Xarita bilan ishlash. Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida qo'llaniladigan xaritalarga tavsif. Xaritalarni tushuntirish. Bilish, o'qitish va solishtirish. Tabiiy va iqtisodiy xaritalarni o'qitish. Globus bilan ishlash metodlari. Globusning o'ziga xos xususiyatlari. Globusda koordinatalarni, masofalarni o'lchash. Kuzatish va tajriba usullari.

Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida rasmlardan foydalanish. Diagramma va grafiklar bilan ishlash. Ularining turlari. Jadvallar bilan ishlash. Modelalar bilan ishlash. Joy, jinslari namunalari va getchaylar bilan ishlash. Statistika materiallari bilan ishlash. Ko'rganmali vositalarga qo'yiladigan talablar.

8-mavzu: Geografik maydoncha va uni jhozlash. Zamonaviy geografiya xonasi

Geografik maydonchani o'quv jarayonidagi hamda tabiiy fanlar va geografiya ta'limidagi ahamiyati. Geografik maydonchani tuzilishi. Geografik maydoncha astronomik, meteorologik, gidrologik, geomorfologik kuzatish olib boriladigan joy.

Geografiya xonasi o'quv jarayonidagi o'rni va ta'lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati. Geografiya xonasi jhozlash. Zamonaviy geografiya xonasi jhozlashga qo'yilgan talablar va bu boradagi maslahatlar tashkilotlarning tavsiyalari.

9-mavzu: Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida amaliy topshiriqlarni tuzish hamda ularidan foydalanish usullari

Tabiiy fanlar va geografiyaning o'qitishda mashq va masalalarning ahamiyati. Ulariga qo'yiladigan ilmiy va metodik talablar. Geografiya fanidan mashq va masalar tuzish tajribasi. O'quvchilar bilimni sinash, ularni xalqaro baholash tadqiqotlariga tayyorlashda amaliy topshiriqlar (geografik mashq va masalar, amaliy topshiriqlardan foydalanishning roli. Amaliy topshiriqlarning geografiyadan fan beclashlarini tashkil etishdagi ahamiyati.

10-mavzu: Tabiiy fanlar va geografiyaning o'qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash

Ta'limning keyin-siladi texnologiyasiga kirish. Keyin-siladi ishlab chiqish qoidasi. Geografiyaning o'qitishning ilg'or pedagogik usullari. Muammoli o'qitish. Tabiiy fanlar va geografiyaning o'qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish.

Fan mavzulari va ularga alfrtilgan soatlar taqsimoti:

T/r	Ma'ruza mavzulari	Dars
-----	-------------------	------

		soatlari hajmi
7-semestr		
1	Kiritish. Geografiya o'qitish metodikasining obyekti va predmeti, maqsadi va vazifalari.	2
2	Geografiya ta'limi metodikasining shakllanish va rivojlanish tarixi.	2
3	Xorijda tabiiy fanlar va geografiya ta'limi	2
	Yakuniy nazorat (yozma)	
	Jami	6
8-semestr		
1	Geografiya ta'limini uyushirishning shakllari. Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida o'quv ekskursiyalari	2
2	O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini tekshirish va baholash	2
	Yakuniy nazorat (yozma)	
	Jami	4
9-semestr		
1	Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida xarita va globuslardan foydalanish. Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida foydalaniladigan o'quv-kot'rsazmali vositalar tasnifi.	2
2	Tabiiy fanlar va geografiya ta'limida amaliy topshiriqlarni tuzish hamda ulardan foydalanish usullari	2
3	Tabiiy fanlar va geografiyani o'qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash	2
	Yakuniy nazorat (yozma)	
	Jami	6
III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar		
Amaliy mashg'ulotlari		Soat hajmi
7-semestr		
1.	Geografiya o'qitish metodikasi fanining vazifalari. Mustaqillikgacha bo'lgan davrda tabiiy fanlar va geografiya ta'limi	2
2.	Xorijda tabiiy fanlar (Science) va geografiya ta'limi	2
3.	Geografiya darslarida ma'naviy, ekologik, iqtisodiy tarbiyani shakllantirish yo'llari va usullari	2
	Jami	6
8-semestr		
1	Tabiiy va iqtisodiy geografik tushunchalarni shakllantirishning yo'llari (turli geografik tushunchalar misolida)	2
2	Globus va xaritalar asosida amaliy topshiriqlar bajarish. Ularni	2

tasniflash		
3	Geografiya ta'limi metodlari, mashg'ulot mazmuniga ko'ra o'qitish metodlarini tanlashni o'rganish	2
4	Muammoli ta'lim metodi bilan amaliy tanlashni o'rganish	2
	Jami	8
9-semestr		
1	Muammoli ta'lim metodi bilan amaliy tanlashni o'rganish	2
2	Geografiya darslarini rejalashtirish	2
3	Ekskursiya va uni tashkil etish tartibi	2
	Jami :	
	Yakuniy nazorat (yozma)	
	Jami	6

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Ma'ruza mashg'ulotlarida olgan bilim va ko'nikmalarni mustahkamlaydigan hamda yondash bo'yinadilar. Iltimos jamoa bo'lib mashg'ulot qilish va mustaqil ishlash yo'llari bilan erishiladi.

Amaliy mashg'ulotlar multimedial qurilmalari bilan jhozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilish zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda muvofiq pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilish maqsadiga muvofiq.

IV. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlari		Soat hajmi
7-semestr		
1	Geografiya ta'limini tashkil etish shakllari Biosfera va uning tarkibiy tuzilishi.	2
2	Geografiya darslarini rejalashtirish. Interfaol dars metodlari	2
	Jami	4
8-semestr		
1	O'quvchilar bilim ko'nikmalarini nazorat qilish va baholash usullari. Kun va tun, Yil fasllari	2
2	Geografik o'yin o'tkazish metodikasi bilan tanishish. Geografik rasmlar bilan ishlash. Zamona ekologik muammolar	2
	Jami	4
9-semestr		
1	Uch darajali testlar tuzish hamda ulardan tabiiy fanlar va geografiya ta'limida foydalanish. Metodlarni tanlash usullari. Interfaol dars metodlari	2
2	Ekskursiya va uni tashkil etish tartibi	2
	Yakuniy nazorat (yozma)	
	Jami	4

Seminar mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Ma'ruza mashg'ulotlarida olgan bilim va ko'nikmalarni mustahkamlaydigan hamda yondash bo'yinadilar. Iltimos jamoa bo'lib mashg'ulot qilish va mustaqil

ishlash yo'li bilan erishiladi.

Seminar mashg'ulotlar multimedialar qurilmalari bilan jhozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda mutamosib pedagogik va arboreal texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- interfaol key-s-tadilatlar;
- seminarlar (muamliy iklash, tezkor savol-javoblar);
- guruhlarda ishlash;
- taqdimotlarni qilish;
- individual loyihalalar;
- jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalalar.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlari:

Mustaqil ish mavzulari		Soat
7-semestr		
1	Geografiya o'qitish metodikasining shakllanish tarixi	16
2	Geografiya o'qitish metodikasining fanlar tizimida tuzgan o'rni va boshqa fanlar bilan aloqasi:	16
3	Geografik o'yin o'tkazish(2-3 sinflar misolida)	16
4	Germaniya va Kembrij maktablari tabiiy fanlar va geografiyani o'qitishning holati, yutuqlari va muammolari:	16
Jami		74
8-semestr		
1	Koreya Respublikasi va Singapurda tabiiy fanlar va geografiya ta'limi:	16
2	Rossiya Federatsiyasida tabiiy fanlar va geografiya ta'limining holati hamda bu borada xalqaro baholashlarda erishilayotgan natijalar:	16
3	Finlandiya va Fransiyada tabiiy fanlar va geografiya ta'limi:	16
4	AQSH va Yaponiyada tabiiy fanlar va geografiya ta'limi:	16
Jami:		74
9-semestr		
1	Geografiya darslarida mediaresurslardan foydalanish orqali o'quvchilarning bilim samadorligini oshirish:	16
2	Geografiya darslarida amaliy mashg'ulotlardan foydalanish metodikasi:	16
3	Tabiiy fanlar va geografiya darslarida iqtidorli hamda o'zlashtirishi past o'quvchilar bilan ishlash usullari.	16
4	O'quv ekskursiyalari orqali maktab o'quvchilarining amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish yo'llari:	16
Jami:		74

V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar):

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslarini o'qitish metodikasi fan va uning barcha bo'limlari, fanining mazmuni, mohiyati, maqsadlari va vazifalari, geografiyani o'qitishda foydalaniladigan metod va usullar hamda pedagogik texnologiyalarni uyg'unlashtirish yo'llari, ularning o'ziga xos xususiyatlari, o'quvchilarning bilish faoliyatini tashkil etish va boshqarish yo'llari, ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarning mustaqil o'quv-bilish faoliyatining tuzgan o'rnini va ahamiyati, o'quvchilarning mustaqil bilim olish faoliyatini tashkil etish va boshqarish yo'llari haqida **tasavvurga ega bo'lish (bilim)**

VI. TALABNING KREDITLARNI TO'PLASH TARTIBI

Talabala joriy, oraliq nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni o'z vaqtida bajarishi. Yakuniy nazoratni muvaffaqiyatli topshirishi lozim. To'plangan reyting ballari asosida talabning bahosi aniqlanadi.

Tabiiy geografiyani o'qitish metodikasi fanidan baholash mezonlari.

1-zoh: talaba bita fandan oraliq baholashning 60 ballning kamida 60%(60 ball*60%/100%=36 ball)ni to'play olmasa yakuniy baholash uchun nazoratga kiritilmaydi. Agar yakuniy baholashdagi jami 40 ballning kamida 60%(40 ball*60%/100%=24ball)ni to'play olmasa ushbu fandan qoniqsiz topshirgan hisoblanadi.

Baholash tartibi va mezonlari: har bir oraliq, joriy, mustaqil ish va yakuniy nazorat uchun).

1.Oraliq nazoratlar yozma test va yozma ish tarzida o'tkazilib, undan 25 ta test va 2ta savolga yozma javob berishi so'raladi. Har bir test savol 0.2 ballgacha, yozma ish 2.5 ballgacha baholanadi.(jami 10 ball)

2.TMH: Har bir mustaqil ismavzusini referat yoki taqdimot qilib kelish va uni so'zlab berish orqali himoya qilishi (**5 balldan jami 20 ball**):

- ❖ Topshiriq to'liq bajarilgan, topshiriq buyicha asosli xulosa chiqarilgan bo'lsa – 5 ball

- ❖ Topshiriq mohiyati ochilgan, natijalar tug'ri, xulosasi bor – 4 ball
- ❖ Topshiriq mohiyati yoritilgan, natijalar asoslanmagan, juz'iy kamchiligi bo'lsa – 3 ball beriladi.

3.Joriy nazorat: Amaliyot darsi bo'yicha berilgan topshiriqlarini bajarish hajmi va sifati qat'ib 1-2 ballgacha beriladi (jami 30 ball):

- ❖ Topshiriq to'liq bajarilgan, berilgan topshiriq bo'yicha asosli xulosa chiqarilgan bo'lsa – 2 ball
- ❖ Topshiriq mohiyati ochilgan, natijalar to'g'ri, xulosasi bor – 1-1.5 ball
- ❖ Topshiriq mohiyati yoritilgan, natijalar to'liq asoslanmagan, ayrim juz'iy kamchiligi bo'lsa – 0.5-1 ball beriladi.

4.Yakuniy nazoratda talaba yozma yoki test savolga javob berish lozim. Har bir savolga test bo'lsa **40 ta test savol x1 ballidan=40 ball** yoki yozma **4 ta savol x10ballidan=40 ball**.

Eslatma: Talabning umumiy bahi hisoblanganda yaxlitlab olinadi.

Baho	Baholash mezonlari	To'plangan ball
A'lo	Yetarli nazariy bilimiga ega. Topshiriqlarni mustaqil yechgan. Berilgan savollarga to'liq javob beradi. Masalaning mohiyatiga to'liq tushunadi. Auditoriyada faol o'quv tartibini muvofiq ravjo qilibdi. Topshiriqlarni namunaviy ravjo qiladi.	90-100
Yaxshi	tasavvurlashirgan nazariy bilimiga ega. Topshiriqlarni yechgan. Berilgan savollarga etarli javob beradi. Masalaning mohiyatini tushunadi. O'quv tartib	70-89

	intizomiga to'liq rioya qiladi.	
Qoniqarli	Topshiriqlarni yechishga harakat qiladi. Berilgan savollarga javob berishga harakat qiladi. Masalaning mohiyatini chala tushungan. O'quv tartib intizomiga rioya qiladi.	60-69
Qoniqarsiz	Talaba amaliy mashg'ulot darsi mavzusiga nazariy tayyorlanib kelmasa, mavzu bo'yicha masala, misol va savollariga javob bera olmasa, darsga sust qatnashsa bilim darajasi qoniqarsiz baholanadi	0-59

VII. Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati va axborot manbalari

№

Asosiy adabiyotlar:

- 1 VAXOBOV H. MIRZAMAHMUDOV O.T, Geografiya o'qitish metodikasi Uslubiy qo'llanma. Namangan: Universitet-2016
- 2 Saydamatov F. Geografiya o'qitish metodikasi. Ma'ruzalar matni. T.Nizomiy nomidagi TDPU, 2001 y

№

Qo'shimcha adabiyotlar:

- 1 H.M.Каракулов - Учебно-методический комплекс по предмету «Методика преподавания географии и основы экономических знаний». ТАШКЕНТ – 2021
- 2 O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi
- 3 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. 2017 yil. 6-son, 70-modda.
- 4 Sh.Mirziyoyev -Qonun ustivorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. T.:O'zbekiston, 2017.
- 5 Abdieva Z.A. Geografiya fanida noan'anaviy dars usullaridan foydalanish. Navoiy . 2003.
- 6 Tolipov O'., Usmanboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tanqidiy asoslari. T. "Fan" nashriyoti. 2006 y.
- 6 D.Tojiboeva. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. T. "Fan va texnologiya". 2009 y

Elektron ta'lim resurslari

1. www.tdpu.uz
2. www.pedagog.uz
3. www.ziyounet.uz
4. <http://tdpu.-INTRANET>

O'quv dasturi Guliston davlat universiteti tamonidan ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

O.A.Umirzaqov - GulDU, "Ekologiya va geografiya" kafedrasida o'qituvchisi
Z.T.Qilishev - GulDU, "Ekologiya va geografiya" kafedrasida o'qituvchisi

Taqrizchilar:

K.E.Xidiraliyev- GulDU "Ekologiya va geografiya" kafedrasida g.f.n .dotsent.

Fanning o'quv dasturi Guliston davlat universiteti Kengashining 2023-yil __08 dagi 1-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

Fanning o'quv dasturi GulDU O'quv-metodik kengashining __08. 2023 yil 1-sonli majlisida muhokama etildi va Universitet Kengashiga tavsiya etildi.